

THE SOCIAL ENVIRONMENT IN THE MILITARY FAMILY AND THE DISTRIBUTION OF ROLES IN IT

Jalolova Mohigul Odiljon qizi
ADTI “O`zbek tili va adabiyoti, tillar”
kafedrasi o`qituvchisi

Annotation

This article examines the social environment in military families and the distribution of roles within a family unit. It explores the unique challenges faced by military families, their impact on family dynamics, and the strategies used to address these challenges. The study highlights the importance of support systems, effective communication, and adaptive coping mechanisms in fostering stability and well-being in military families.

Keywords: military families, social environment, distribution of roles, family dynamics, support systems, resilience, communication, adaptation.

Anotatsiya

Ushbu maqolada harbiy oilalardagi ijtimoiy muhit va oilaviy birlik ichidagi rollarning taqsimlanishi ko`rib chiqiladi. U harbiy oilalar duch keladigan noyob muammolarni, oila dinamikasiga ta'sirini va ushbu muammolarni hal qilish uchun ishlatiladigan strategiyalarni o`rganadi. Tadqiqot harbiy oilalarda barqarorlik va farovonlikni tarbiyalashda qo`llab-quvvatlash tizimlari, samarali aloqa va moslashuvchan kurash mexanizmlarining muhimligini ta'kidlaydi.

**Kalit so`zlar:** harbiy oilalar, ijtimoiy muhit, rollarni taqsimlash, oila dinamikasi, qo`llab-quvvatlash tizimlari, chidamlilik, aloqa, moslashish.

Аннотация

В данной статье рассматривается социальная среда в семьях военнослужащих и распределение ролей внутри семейной единицы. Он исследует уникальные проблемы, с которыми сталкиваются семьи военнослужащих, их влияние на семейную динамику и стратегии, используемые для решения этих проблем. В исследовании подчеркивается

важность систем поддержки, эффективного общения и адаптивных механизмов преодоления трудностей в воспитании стабильности и благополучия в семьях военнослужащих.

Ключевые слова: семьи военнослужащих, социальная среда, распределение ролей, семейная динамика, системы поддержки, устойчивость, общение, адаптация.

Harbiylar oilalari harbiy xizmat bilan bog`liq talab va qiyinchiliklar tufayli o`ziga xos dinamikani boshdan kechiradigan alohida ijtimoiy guruhni tashkil qiladi. Ushbu maqola harbiy oilalardagi ijtimoiy muhit va oilaviy birlik ichida rollar qanday taqsimlanishini yoritishga qaratilgan. Ushbu dinamikani tushunish harbiy oilalarni qo`llab-quvvatlash va ularning umumiy farovonligini oshirish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

Tadqiqot turli sohalar va darajadagi harbiy oilalar bilan suhbatlar va fokus-guruh muhokamalaridan foydalangan holda sifatli tadqiqot yondashuvini qo`llaydi. Ishtirokchilar turli xil tajribalar, jumladan, joylashtirish, ko`chirish va oilani ajratish asosida tanlandi. Yig`ilgan ma'lumotlar tematik tahlil yordamida ijtimoiy muhit va harbiylar oilalarida rol taqsimoti bilan bog`liq bo`lgan muammolar va mavzularni aniqlash uchun tahlil qilindi.

Natijalar:

Harbiylar oilalaridagi ijtimoiy muhit noyobdir va unga harbiy hayot bilan bog`liq talab va muammolar ta'sir qiladi. Harbiy oilalarda ijtimoiy muhitni shakllantiradigan ba'zi asosiy jihatlar:

1. Mobillik(tezkorlik) va ko`chirish: harbiylar oilalari tez-tez harakat va ko`chishlar tufayli turar joylarini qayta joylashtirishni boshdan ko`p o`tkazadilar. Ushbu doimiy jarayon oila a'zolariga muqim bir joyga ildizlarni o`rnatish va uzoq muddatli ijtimoiy aloqalarni saqlab qolishni qiyinlashtirishi mumkin. Ko`chirish ijtimoiy munosabatlarni, shu jumladan do'stlik, jamoatchilik ishtiroki va qo`llab-quvvatlash tizimlarini buzishi mumkin, bu esa izolyatsiya hissi va doimiy ravishda yangi muhitga moslashish zarurligiga olib keladi.
2. Ajratish va joylashtirish: harbiy oilalar xizmat a'zolari joylashtirilganda ko`pincha uzoq vaqt ajralishga duch kelishadi. Ushbu ajralish ijtimoiy muhitga

ta'sir qilishi mumkin, chunki u qolgan oila a'zolariga qo'shimcha mas'uliyat va stressni yuklaydi. Ratatsiyadagi harbiy xizmatchi a'zosi oila davrasida doimiy yo'qligi, kibirli munosabatlar oiladagi o'zaro munosabatlarni buzishi shuningdek, turmush o'rtog'i va bolalar uchun ham hissiy va amaliy muammolarni yaratish mumkun.

3. Qo'llab-quvvatlash tarmoqlari: harbiylar oilalari ko'pincha hissiy, amaliy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash uchun harbiy hamjamiyat ichidagi qo'llab-quvvatlash tarmoqlariga tayanadilar. Ushbu tarmoqlarga boshqa harbiy oilalar, qo'llab-quvvatlash guruhlari, turmush o'rtog'lar klublari va onlayn jamoalar kirishi mumkin. Ular do'stlik, tushunish va umumiy tajriba tuyg'usini ta'minlaydi, bu harbiy hayotdagi qiyinchiliklarni yumshatishga yordam beradi va tegishli bo'lish hissini rivojlantiradi.

4. Harbiy Madaniyat: harbiylar harbiy oilalarning ijtimoiy muhitiga ta'sir ko'rsatadigan o'ziga xos madaniyat, qadriyatlar va an'analarga ega. Ushbu madaniyat intizom, chidamlilik va kuchli burch tuyg'usini targ'ib qiladi. Shuningdek, u harbiy oilalarda xizmat majburiyatlarini birinchi o'ringa qo'yish va harbiy hayot talablariga moslashish zarurati kabi noyob taxminlar va me'yorlar to'plamini yaratishi mumkin.

5. Ota-onalarning muammolari: harbiy oilalar ko'pincha ota-onaning tez-tez yo'qligi, harbiy hayot bilan bog'liq stress va bolalarning yangi muhit va maktablarga moslashishi zarurati tufayli ota-onalarning bir qancha muammolariga duch kelishadi. Ushbu muammolar oiladagi ijtimoiy dinamikaga ta'sir qilishi va barqaror va sog'lom munosabatlarni saqlash uchun qo'shimcha yordam va resurslarni talab qilishi mumkin.

6. Chidamlilik va moslashuvchanlik: harbiy oilalar ko'pincha harbiy hayot talablarini ko'rib chiqishda yuqori darajadagi chidamlilik va moslashuvchanlikni rivojlantiradilar. Ushbu fazilatlar birdamlik hissi, jamoaviy ish va qiyinchiliklarni yengish qobiliyatini tarbiyalash orqali ijtimoiy muhitni shakllantirishi mumkin. Harbiy oilalar ko'pincha hissiy qo'llab-quvvatlash va tushunish uchun bir-biriga tayanib, yaqin oilalarida kuchli qo'llab-quvvatlash tizimini rivojlantiradilar.

Shuni ta'kidlash kerakki, harbiy oilalardagi ijtimoiy muhit individual sharoitlarga, harbiy sohaga, unvonga va boshqa omillarga qarab sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Harbiy oilalar duch keladigan noodatiy

muammolarni hal qilish va ularning farovonligini oshirish uchun qo'llab-quvvatlash dasturlari, manbalari va siyosati ishlab chiqilgan.

Oilaviy munosabatlar. Oila a'zolari o'rtasida sodir bo'layotgan murakkab munosabatlar ko'plab olimlar, shu jumladan, O'zbekistonlik olimlar M.Davletshin, B.Qodirov, X.Karimov, N.Sog'inovlar tomonidan o'rganilgan. Ularda ko'proq o'zbek oilasiga xos urf-odatlar, an'analar udumlar nuqtai nazaridan oilaviy munosabatlarning etnopsixologik qirralari tadqiq etilganlar. Oila institutini ijtimoiy voqelik sifatida uning qonunyatlarini tahlil etar ekanmiz, bu o'rinda biz oilaviy, o'zaro munosabatlarga xos bo'lgan munosabatining psixologik tabiatdan kelib chiqishi, va dinamikasiga e'tiborni qaratgan ko'plab tadqiqotlarda ilgari surilgan ma'lumotlarni keltirishni joiz deb bildik.

Oila muhitini barkamol avlod va komil insonni tarbiyalash muommosi turkiy xalqlarning mushtarak yodgorligi, Avesto, shuningdek, Abu Nasr Farobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Yusuf Xos Xojib, tortib hozirgi zamon pedagoglarining o'ziga xos fikr mulohazalar bildirilgani diqqatga sazovordir. Shaxsning jamiyatdagi xatti-harakatini nazorat qilib turishga yordam beruvchi yana bir mexanizm ijtimoiy roldir¹.

Harbiy hizmatchining oilasida ijtimoiy muhit va rollarning taqsimlanishiga turli omillar, jumladan, harbiy a'zoning joylashish hududi, oilaning tuzilishi, madaniy va individual dinamikasi ta'sir qilishi mumkin. Ijtimoiy muhit va harbiy oilalarda rol taqsimoti bilan bog'liq ba'zi umumiy jihatlar:

- Ikki tomonlama rollar: harbiy oilalarda xizmat qilmaydigan turmush o'rtog'i ko'pincha ikki tomonlama rol va mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Ular uy xo'jaligini boshqarish, muhim qarorlar qabul qilish va joylashtirilgan harbiy a'zoning yo'qligida qo'shimcha tarbiya vazifalarini o'z zimmalariga olishlari kerak bo'lishi mumkin. Bu oiladagi rollarning sezilarli darajada qayta taqsimlanishiga olib kelishi mumkin.
- Qo'llab-quvvatlovchi turmush o'rtog'i: xizmat qilmaydigan turmush o'rtog'i harbiy a'zoni hissiy qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular ko'pincha oilaning farovonligini saqlash, shu jumladan moliyani boshqarish, uy vazifalarini bajarish va tarqatish paytida aloqani saqlash muammolarini hal

¹ N.Islomova, D.Andullayeva. Ijtimoiy psixologiya.-T.O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti.2015.50-b

qilishadi. Qo'llab-quvvatlovchi turmush o'rtog'ining roli oila birligining barqarorligi va hamjihatligini saqlashda juda muhimdir.

- Ota-ona rollari: harbiy oilalar xizmat qilayotgan harbiy a'zoning tez-tez yo'qligi sababli noyob ota-ona muammolarini hal qilishlari kerak. Xizmat qilmaydigan turmush o'rtog'i ko'pincha tarqatish yoki vaqtinchalik vazifa topshiriqlari paytida ota-onalarning asosiy vazifalarini o'z zimmasiga oladi. Ular bolalarning ta'limi, sog'liqni saqlash va umumiy farovonligi to'g'risida qaror qabul qilishlari kerak bo'lishi mumkin. Ikkala ota-ona ham, mavjud bo'lganda, izchil intizom va tarbiya yondashuvlarini ta'minlash uchun hamkorlik qiladi.

- Bolalarning rollari: yoshi va oilaviy dinamikasiga qarab, harbiy oilalardagi bolalar ham qo'shimcha mas'uliyatni o'z zimmalariga olishlari va oila tuzilishidagi o'zgarishlarga moslashishlari mumkin. Ular uy vazifalarini bajarishda yordam berishlari, kichik birodarlarni qo'llab-quvvatlashlari va ajralish davrida chidamlilik va mustaqillikni namoyon etishlari mumkin. Bolalarning rollari ularning rivojlanish bosqichiga va ota-onalar va boshqa oila a'zolari tomonidan ko'rsatiladigan yordam darajasiga qarab farq qilishi mumkin.

- Hissiy qo'llab-quvvatlash: harbiy oilalar ko'pincha oila va katta harbiy jamoatchilikning hissiy yordamiga tayanadilar. Oila a'zolari, shu jumladan bolalar, qiyin paytlarda, masalan, joylashtirish yoki o'tish davrida bir-birlariga qulaylik, tushunish va dalda berish orqali qo'llab-quvvatlovchi rollarni bajarishlari mumkin.

- Katta oila va jamiyat: katta oila va mahalliy hamjamiyat harbiy oilalarni qo'llab-quvvatlashda ham muhim rol o'ynashi mumkin. Bobo va buvilar, qarindoshlar va yaqin do'stlar qo'shimcha yordam va yordam ko'rsatishga kirishishlari mumkin. Ba'zi hollarda jamoat tashkilotlari va harbiy qo'llab-quvvatlash tarmoqlari oilaning ijtimoiy muhitiga hissa qo'shadigan resurslar, dasturlar va ijtimoiy aloqalarni taklif qilishi mumkin.

Harbiy oilalardagi rol taqsimoti va ijtimoiy muhit individual imtiyozlar, madaniy omillar va har bir oilaning o'ziga xos sharoitlariga qarab farq qilishi mumkinligini tan olish muhimdir. Moslashuvchanlik, ochiq muloqot va o'zaro tushunish harbiy oilalarda muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish va sog'lom ijtimoiy muhitni saqlashning kalitidir.

Qolaversa nikohdan qoniqish darajasi ham er-xotin munosabatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatib, nikohdan qoniqish tadqiqot natijalariga ko'ra harbiy hizmatchi oilasida xar xil. Erkaklar ayollarga nisbatan ko'proq qoniqadilar. Turmush qoniqish hissi bevosita o'zaro munosabatlarga ta'sir etadi, qoniqishning yuqoriligi ayollar ehtiyoji va qiziqishlariga imkon beradi².

Oila dinamikasi: harbiy oilalardagi ijtimoiy muhit harbiy xizmat bilan bog'liq talablarni qondirish uchun doimiy tuzatishlar bilan shakllanadi. Muloqot oilaviy birdamlikni saqlash uchun juda muhimdir va tarqatish, ko'chirish va oldindan aytib bo'lmaydigan jadvallardan kelib chiqadigan noaniqliklarni boshqarish uchun moslashuvchanlik talab etiladi.

Qo'llab-quvvatlash tizimlari: harbiy oilalar harbiy tashkilotlar, jamoat resurslari va tengdoshlar tarmoqlari tomonidan taqdim etiladigan qo'llab-quvvatlash tizimlariga tayanadi. Ushbu qo'llab-quvvatlash tizimlari stress omillarini yumshatish, tarqatish paytida yordam berish va muhim xizmatlar va ma'lumotlarga kirishni osonlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Muhokama:

Topilmalar harbiy oilalarda samarali muloqot va moslashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi. Ochiq va halol muloqot tushunishni rivojlantiradi va oila a'zolariga harbiy hayotdagi qiyinchiliklarni engishga yordam beradi. Moslashuvchanlik va chidamlilik oilalarga o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish, barqarorlikni saqlash va stress omillarini samarali boshqarish imkonini beruvchi muhim xususiyatlardir.

Harbiy tashkilotlar, jamoat resurslari va tengdosh tarmoqlar tomonidan taqdim etiladigan qo'llab-quvvatlash tizimlari zarur yordam va ko'rsatmalar berishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik harbiy oilalarni qo'llab-quvvatlashni kuchaytirishi va ularning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirishi mumkin³.

² Моҳигул Одилжон қизи Жалолова. Ҳарбий оила аёлларининг ижтимоий психологик муаммолари. Volume 4 | NUU Conference 2 | 2023 *Current Issues of Social Sciences and Humanities. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb masalalari. 319-b*

³ Jalolova Mohigul. THE UNIQUENESS OF SOCIAL RELATIONS IN MILITARYFAMILIES. file:///C:/Users/user/Downloads/295-297+IQRO.pdf

Xulosa va takliflar:

Harbiylar oilalaridagi ijtimoiy muhit noyob sharoitlar bilan shakllantirilib, farovonlikni oshirish uchun moslashuvchan strategiyalar va qo'llab-quvvatlash tizimlarini talab qiladi. Siyosatchilar va harbiy tashkilotlar harbiy oilalar duch keladigan muammolarni tan olishlari va har tomonlama qo'llab-quvvatlash xizmatlarini, shu jumladan ruhiy salomatlik manbalari, ta'lim yordami va turmush o'rtoqlar uchun ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini taqdim etishlari shart. Bundan tashqari, harbiylar oilalarida aloqa ko'nikmalarini, barqarorlikni va yengish mexanizmlarini kuchaytiradigan dasturlarga sarmoya kiritish ularning umumiy barqarorligi va qoniqishiga hissa qo'shishi mumkin.

Kelajakdagi tadqiqotlar harbiylar xizmatning oila dinamikasi, farovonligi va qo'llab-quvvatlash dasturlarining samaradorligiga uzoq muddatli ta'sirini baholash uchun bo'ylama tadqiqotlarga qaratilishi kerak. Harbiylar oilalaridagi ijtimoiy muhit va rollarni taqsimlash haqidagi tushunchamizni kengaytirishda davom etib, biz ushbu oilalarni qo'llab-quvvatlashimiz va kuchaytirishimiz, ularning barqarorligini va harbiy hayotga muvaffaqiyatli moslashishini ta'minlashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2016.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi – Toshkent: Adolat, 2018.
3. Ganieva M.X, Latipova N.M., Karamyan M. Ijtimoiy ish asoslari. Uslubiy qo'llanma. – Toshkent: 2010
4. N.Islomova, D.Andullayeva. Ijtimoiy psixologiya.-T.O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti.2015.50-b
5. Технологии социальной работы с семьей и детьми. Учебное пособие. Ростов н/Д: Феникс, 2018. 259 с
6. Najmidinova Karimaxon Usmonovna. Oila tarbiyasida milliy va umuminsoniy axloqiy madaniyatning o'rni. – Toshkent:Adolat, 2016
7. Моҳигул Одилжон кизи Жалолова. Ҳарбий оила аёлларининг ижтимоий психологик муаммолари. Volume 4 | NUU Conference 2 | 2023 Current Issues of Social Sciences and Humanities. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb masalalari. 319-b
8. Jalolova Mohigul. THE UNIQUENESS OF SOCIAL RELATIONS IN MILITARYFAMILIES.file:///C:/Users/user/Downloads/295297+IQRO.pdf